

Hilde Henriksen Waage
Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH),
Universitetet i Oslo (UiO)

HIS 1300 Særemne
Konflikten mellom Israel og palestinerne – hvordan kan den forstås?

Tema 2:
Palestinerne og britenes mange løfter i Midtøsten.

Anbefalt litteratur: Sune Persson, *Palestina-konflikten*, Studentlitteratur, Lund 1994, ss. 5-41.

Emnets hovedspørsmål:

- Hvorfor er det konflikt mellom Israel og palestinerne?
- Hva er det denne konflikten handler om?
- Hvordan kan den forklares?
 - Hva er de grunnleggende årsakene til denne konflikten?
 - Er årsakene de samme i dag som de har vært i over 60 år?

Den fruktbare halvmåne

Høyt utviklede arabiske sivilisasjoner – før vår tidsregning.

Før-islamsk periode:

- Ingen sentral myndighet.
- Lojalitet til stammen.
- Felles språk.
- Ulike guder, men Mekka felles for alt religiøst liv.

Den islamske tidsregningen

622 e.Kr.: Profeten Mohammed forlot Mekka.

Bygde opp en arabisk stat med islam som det samlende elementet.

Islam spredte seg til hele menneskeheten.

Arabiske felttog.

Fra Marokko og Spania i vest til Kina og India i øst.

Det arabiske riket

”Bokfolket”, jødene og kristne, ble beskyttet.

- Men de var ikke likeverdige.
 - Betalte egen skatt til den islamske staten.
 - Enkelte forbud.

Fram til 1000-tallet: De erobrede områdene arabisert og islamisert.

Inkompetent lederskap og indre splittelse. → Det islamske riket falt sammen.

1072: Hele det islamske området erobret av tyrkiske stammer (seljuckerne).

1099: Kristne korsfarere inntok Jerusalem.

→ 1187: Saladin gjenerobret den hellige byen.

1220: Djengis Khan erobret store deler av det islamske riket.

→ Bagdad, sentrum i riket, hardest rammet av erobringen.

→ Ut av kaoset vokste tre islamske imperier av stor betydning.

Det osmanske riket

1571: De osmanske tyrkerne erobret Palestina – og snart resten av den arabiske verden.

Ineffektivt og konservativt styre.

→ Forfall i jordbruket.

→ Nedgang i befolkningstallet.

På slutten av 1700-tallet var det ikke mer enn 200 000 innbyggere i Palestina.

Under det osmanske riket var den fruktbare halvmåne delt opp i administrative enheter.

Klanbasert lederskap, fristilt fra Konstantinopel.

Homogent - språklig og religiøst.

Ingen klare grenser, ikke styrt som en enhet.

Nordafrikansk motstand mot europeisk imperialisme – i en pan-islamisk retning.

Øst for Suez-kanalen fortsatt osmansk styre – økende motstand mot de tyrkiske herskerne.

Denne motstanden spilte på arabisk nasjonalisme.

Fornyelsen av arabisk litteratur betydde mye for den arabiske nasjonalismen.

→ Utdanningsekspanjon.

→ Utvikling av journalistikk.

→ Spredning av trykte tekster.

Moderne vitenskapelige og politiske konsepter og ideer ble debattert på et sofistikert nivå.

Palestina eksisterte ikke som noen egen politisk enhet i det osmanske riket.

→ Sør-Syria.

Orientalismen: Bilder av omflakkende beduinstammer.

Palestina i det osmanske riket

Provinsene Beirut og Damaskus, administrativ enhet i Jerusalem.

Jordbruksdominert økonomi.

→ Mektige jordbrukseiere støttet Konstantinopel.

Europeisk interesser:

→ Religiøst – pilegrimer til Jerusalem.

→ Økonomisk – Damaskus-markedet og jordbruksvarer.

→ Politisk – mulig innflytelsessfære dersom det osmanske riket skulle bryte sammen.

Ingen enighet om hvor Palestinas grenser gikk.

Overveldende delen av befolkningen arabere.

→ Innså etter hvert faren fra det sionistiske prosjektet.

Ansett som lite trolig at de tyrkiske herskerne skulle gi sionistene noe av landet.

→ Tyrkerne begrenset den jødiske innvandringen.

→ Men pga. av utbredt korrupsjon var det lett for sionistene å unngå restriksjonene.

I Palestina: Ingen byer som Bagdad, Aleppo eller Damaskus.

Jerusalem:

- Stor religiøs prestisje.
- Ledende stillinger i den osmanske administrasjonen.

Det politiske livet preget av adelsfamilier.

→ Spesielt Husaini og Nashashibi familiene.

→ Fire adelsfamilier utgjorde alle representantene for Jerusalem i det osmanske parlamentet.

Første verdenskrig

Palestina utsatt for store skader.

Avskoging, beslaglegging av dyr og korn.

Tusener av bønder rekruttert til den osmanske hæren.

Pensjonister, kvinner og barn var igjen.

Allenby inntok Jerusalem i desember 1917.

Økonomien i landet var allerede lagt i ruiner.

Hemmelige avtaler mellom de allierte.

Britene bekymret for utviklingen ved osmansk seier.

Britenes alliansebygging

Storbritannia så det som nødvendig å sikre et alternativt muslimsk tyngdepunkt i regionen.

→ Denne kunne enten være uavhengig eller under britisk styre.

For å sikre seg en viss grad av arabisk uavhengighet på den arabiske halvøy trengte britene en alliert også på arabisk side.

→ Nøkkelpersonen var Sharifen av Mekka, Hussein ibn Ali.

Hussein stammet fra profeten Mohammeds egen stamme.

→ Ville sikre pilegrimenes adgang til Mekka.

→ Kunne vanskeliggjøre situasjonen i Hijaz for de osmanske styrkene.

→ Var allerede misfornøyd med tyrkernes forsøk på å minske hans makt.

Hans sønn Abdullah var allerede i gang med å sikre britisk støtte til en uavhengig arabisk stat.

Hussein-McMahon korrespondansen

Hussein ville ha støtte til uavhengig arabisk stat.

Britene nølende til det enorme kravet.

- Ville støtte tanken om det arabiske kalifatet.
- Ville ikke diskutere grenser.

For Hussein var grensene som var viktigst – de var å regne som et krav fra hele det arabiske folket.

I følge McMahon var britene rede til å støtte arabisk uavhengighet.

- Noen territorielle modifikasjoner.
- Områder som ikke var ”rene” arabiske områder, måtte utelates fra Husseins arabiske stat.

1916: Hussein erklærer arabisk uavhengighet.

1917: Britene anerkjenner Hussein som konge av Hijaz.

Palestina ble gjenstand for store diskusjoner.

Sykes-Picot avtalen

Underskrevet 4. februar 1916.

I strid med løftene gitt til araberne i Hussein-McMahon korrespondansen.

I strid med selvbestemmelsesprinsippet.

I tillegg kom Balfour-erklæringen.

Versailles 1919

Fredskonferanse.

Palestina skulle skilles fra det tyrkiske riket og styres som et mandat.

Prins Feisal ledet den arabiske delegasjonen.

→ Han krevde uavhengighet for Stor-Syria og Hijaz.

→ Krevde en kommisjon tuftet på et av Wilsons 14 prinsipper i Versailles.

→ Freden skulle komme av løsninger basert på det berørte folkets godkjennelse.

King-Crane kommisjonen

King og Crane dro til Syria i mai 1919.

Instruks: Snakke med de lokale, rapportere tilbake angående deres forhåpninger.

- Eksplisitt ønske om full uavhengighet blant araberne i Syria.
- Anbefalte et midlertidig mandat.
- Anbefalte kraftige restriksjoner på jødisk innvandring.
 - Hvis ikke ville det være en grov krenking av araberne i Palestinas rettigheter.

Det var aldri aktuelt for britene å følge King-Crane kommisjonens anbefalinger.

Britenes løfter

San Remo 1920: Frankrike og Storbritannia delte de arabiske områdene.

Frankrike fikk mandat over Syria og Libanon. Britene fikk Irak og Palestina.

Sykes-Picot og Balfour-erklæringen ble prioritert, løftene til hashemittene ble brutt.

For å blidgjøre Feisal ble han utnevnt til konge i Irak, mens Abdullah ble konge av Transjordan.

Palestina som britisk mandat

Den britiske administrasjonen skulle legge til rette for jødisk innvandring.

- Hebraisk, arabisk og engelsk ble offisielle språk.

Palestina skilte seg fra de andre mandatene: Her skulle det ikke arbeides for selvstendighet.

Arabernes drøm om en stor, enhetlig, arabisk stat ble lagt i grus.

- Kunstige småstater underlagt vestlig kontroll.
- I løpet av 1920-1930- tallet brøt det ut en rekke opprør.

Nasjonalismen fikk en ny oppgave i Palestina.

Hindre gjennomføringen av Balfour-erklæringen.

Palestinsk nasjonalisme vokste fram.

Jødisk innvandring og oppkjøp av land var kjernen til urolighetene i Palestina.

Palestinerne lyktes aldri i å organisere seg på samme måte som jødene.

Rivalisering mellom Husaini- og Nashashibi-familiene hadde stor betydning for palestinernes politikk i de første årene.

→ En rekke politiske partier ble dannet, men hadde liten innflytelse på palestinernes politiske liv og virke.

→ Alle partiene hadde det samme mål: Et uavhengig arabisk Palestina. Men palestinerne var uenige om veien dit.
Palestina sto uten politisk ledelse i de kritiske årene fram til opprettelsen av Israel.

Utviklingen før Annen verdenskrig

1933: Arabisk prinsippvedtak om "ikke-samarbeid" – boikott av jødiske og britiske varer og generalstreik.

1936: Opprettelsen av Den høyere arabiske komité – ny generalstreik.

1937-1938: Organisert geriljakrig fra palestinsk side – ny splittelse innad i det palestinske lederskapet.

Innbyrdes rivalisering blant palestinerne hadde grobunn i den sosiale og økonomiske utviklingen.

→ Utviklingen hadde delvis undergravd de mektige adelsfamilienes makt, og nye eliter hadde vokst frem.

→ Likevel greide ingen å hevde seg, og ingen greide å samle hele folket.

Mars 1945: Den arabiske liga – Palestina representert i rådet.

Stormuftiens lederposisjon ytterligere svekket utover i 1946-1947.

Den høyere arabiske komité sto splittet intern og var boikottet av de som sto utenfor.

Kong Abdullah støttet muftiens rivaler, mens andre hadde et ambivalent forhold til ham.

Det fantes ikke noe palestinsk lederskapet som kunne mobilisere det palestinske folket militært eller politisk.

Vanskelighetene i palestinsk politikk forverret av innblanding fra Den arabiske liga.

→ Ligaen slet med å framstå samlet.

→ Særlig Abdullah hadde egne utenrikspolitiske ambisjoner for Palestina:

- Han ønsket å herske over et Stor-Syria.

Identitet ble et svært viktig spørsmål for palestinerne.

Mandatperioden bidro til en viss felles identitet:

→ De palestinske institusjonene og tradisjonen med å arbeide i og for disse styrket den palestinske identiteten.